

Wijbe Fransen OP

Column bij programma 'Leven met de dood'

op 8 april 2019 in het Dominicanenklooster Zwolle

Wat betekent de dood?

“Eenmaal geboren, zul je ook sterven” – zeggen we op de Antillen, waar ik 44 jaar heb mogen wonen en werken. De dood hoort bij het leven. Het is een natuurlijk proces. In bijbelse taal: we zijn pelgrims, een tijdje onderweg, totdat de dood ons thuisbrengt. De dood is het absolute einde van mijn leven hier, van mijn gevoelens en verlangens, plannen en activiteiten, het definitieve afscheid van iedereen en alles dat me hier dierbaar was. Het is een punt achter alles: er zijn geen vragen meer, geen zorgen, geen discussies. Rust – voor altijd.

“Dat zij / hij moge rusten in vrede”, bidden we bij een overledene.

Zelf ouder worden

Ik weet en voel dat ik ouder word. Ik geef het niet altijd toe. Ik heb nog mijn dromen en verlangens, bijv. om hier een grotere gemeenschap te vormen, samen met een groep gelijkgezinde leken, nu ons groepje broeders kleiner en ouder wordt. Maar tegelijk ervaar ik een traagheid in denken en lopen, met lichamelijke gebreken, die niet minder worden, maar eerder erger. Ik zie veel mensen om me heen wegvallen: soms van dezelfde leeftijd, soms ouderen, maar vaak ook jongere mensen dan ik.

Het is gewoon goed en reëel om je voor te bereiden op de dood, op het definitieve afscheid van dit leven.

Dat doe je o.a. door los te laten – gemakkelijker gezegd dan gedaan! Je acht jezelf nog belangrijk of onmisbaar. Je weet niet of een bepaald werk of beleid op dezelfde manier verder zal gaan”. Te weinig vertrouwen in je opvolgers? Zelfoverschatting? Te gehecht aan bepaald werk of beleid?

Sommige pastores vinden het moeilijk om bepaalde taken los te laten: van ons wordt nog wel eens gezegd: “Ze sterven in het harnas”. Ik ga zelf op mijn tachtigste nog 2x in de maand hier en elders vóór in een viering met Antillianen. Is dat goed? Voor mij? En voor de anderen?

Ik moet er wel bij zeggen dat er geen opvolger meer is om dit vóórgaan in het Papiamento over te nemen.

Naast het regelen van financiële zaken, zoals een testament, is het ook belangrijk dat je in vrede heen kunt gaan. Ik denk dan aan onopgeloste zaken als conflicten en verwijdering in de familie: met betrekking tot je partner, je kinderen of je broer en zus. Niet dat je elk conflict kunt oplossen, maar de pogingen ertoe kunnen al een zekere vrede en berusting betekenen: “Ik heb mijn best gedaan”.

Als de dood nadert

Ik heb als pastor vaak aan een ziekbed gestaan, veel mensen de ziekenzalving mogen geven door het zalven van voorhoofd en handen. Vaak gebeurde dit als de zieke in een

kritieke situatie kwam; soms vóór een zware operatie. Maar ook werd je nogal eens geroepen, als de zieke buiten bewustzijn was. Er waren genoeg mensen die uit angst voor de dood tot het laatste ogenblik wachtten.

De ziekenzalving werd lange tijd – en sommigen doen dat nog steeds – ‘het laatste sacrament’ genoemd, iets dat je ontvangt vlak vóór je dood. De pastoraal van de kerk heeft sinds het 2de Vaticaans Concilie vooral benadrukt dat het een biddend gebaar is dat vertrouwen en sterkte geeft en dat je tijdig zou mogen ontvangen en liefst bij bewustzijn.

Het verdient de voorkeur om dit teken bij volle bewustzijn te ontvangen, omdat er dan echte interactie kan zijn met de patiënt, met de naaste mensen er om heen, met Christus die samen met ons door eenzaamheid, lijden en dood is gegaan en door de Vader is opgewekt. Ik zei dan ook vaak: “Pak de hand van Christus en houdt hem stevig vast. Hij begeleidt je!”

De dood kent verschillende gezichten

Staande aan het ziekbed, was ik vaak verwonderd over de rust en de vanzelfsprekendheid waarmee oudere mensen hun situatie aanvaardden, inclusief de ziekenzalving ontvingen. Dit soms in tegenstelling met de familie die geëmotioneerd was en liever wilde wachten met dit teken. De zieke wist intuïtief dat het zo goed was, dat zijn leven voltooid was – als ik die geladen uitdrukking hier mag gebruiken.

Veel moeilijker was het wanneer het een jong volwassen persoon betrof, die aan een ernstige kwaal leed, bijv. kanker of hartfalen, of die na een ongeluk was binnen gebracht. Woorden schoten dan te kort. In een gebed, een Psalm, in het troostend en teder gebaar van de zalving, probeerde je de zieke en de familie nabij te zijn.

Ik heb aan de baar van jonge kinderen gestaan, bloemen in de knop gebroken. Heel onnatuurlijk voor ons gevoel. Onuitsprekelijk verdriet. Panfluit muziek laten spelen, een bloem op de kist gelegd en gezegd hoe kostbaar het leven is en hoe respectvol we moeten proberen met elkaar om te gaan.

Uiteindelijk mag je als pastor in het voetspoor van Jezus iets van zijn omzien naar mensen tonen, van zijn vertrouwen. Hij liet zich in de kracht van zijn leven breken, omdat Hij bouwend op Thora en Profeten geloofde dat alleen de liefde voor de medemensen telt en deze zijn leven waardevol maakte; ja, eeuwigheidswaarde had.